

Inventering av finnögontröst *Euphrasia rostkoviana*
ssp. fennica och sen fältgentiana *Gentianella*
campestris var. campestris vid Lejden 2011.

Mattias Lif

På uppdrag av markägaren Swedavia AB och Länsstyrelsen i Stockholms län inventerades finnögkontröst och den senblommande varianten av fältgentiana i en naturbetesmark vid Lejden i augusti 2011. Inventeringen utfördes av Mattias Lif.

Inledning

Finnögontröst *Euphrasia rostkoviana* ssp. *fennica* och sen fältgentiana *Gentianella campestris* var. *campestris* har minskat med den minskade förekomsten av ogödslade fodermarker med lång hävdkontinuitet. Båda arterna är klassade som starkt hotade (EN) i den senaste rödlistan (Gärdenfors, 2010). För finnögontrösten, som bara har drygt 30 kända och aktuella växtplatser i landet, har ett åtgärdsprogram (Appelqvist m.fl. 2008) tagits fram. En av åtgärderna är att övervaka samtliga lokaler för att kvantifiera mellanårsvariationer och artens status i landet. Fältgentiana övervakas inom floraväktarverksamheten.

På uppdrag av markägaren Swedavia AB och Länsstyrelsen i Stockholms län har finnögontröst och den senblommande varianten av fältgentiana inventerats i en naturbetesmark vid Lejden. Koordinaterna för betesmarkens ungefärliga mittpunkt är N6616710 E1624485 (RT90 2.5 gon V).

Metod

Inventeringen genomfördes under fyra dagar i augusti (9, 11, 12 och 14/8). Tillvägagångssättet följde beskrivningen i Anders Svenssons rapport från 2010:

”Arten (finnögontröst) inventerades på delytor i beteshagen: 50 m breda band eller remsor i östvästlig riktning som i sin tur indelades, oftast i 50 m breda fält i nord-sydlig riktning. Remsorna avgränsades med 150-200 m långa linor och läget för linorna fastställdes med hjälp av GPS. De flesta delytorna upptog således en yta av 2500 m². Lokalens bestånd av sen fältgentiana räknades samtidigt.”

För att underlätta sökandet användes dessutom snören för att avgränsa ca 5-10m smala remsor i delytorna och för att undvika dubbelräkning användes trästickor (grillpinnar) för att markera växtplatser för enskilda individer eller grupper av individer. Samtliga plantor, dvs blommande, överblommade samt ännu inte blommande individer, av finnögontröst räknades vid besöket. Fältgentianor med blomstänglar räknades men inte första årets bladrossetter.

Resultat

Totalt hittades 1099 plantor av finnögontröst och 377 plantor av sen fältgentiana. Fördelningen på de olika delytorna framgår av tabell 1 (finnögontröst) och tabell 2 (sen fältgentiana) där även resultaten från inventeringarna åren innan syns.

Tabell 1. Antalet plantor finnögontröst i de olika delytorna. Uppgifterna från 2010 och 2009 kommer från Anders Svenssons inventeringsrapport. Observera att man år 2009 hade en lite annan indelning av delytor. Totalsumman från 2008 är hämtad från Artportalen. Delytornas lägen framgår av kartan i Bilaga 1.

	Delyta nr.	2011	2010	2009	2008
Nordligaste östvästliga remsan av hagen					
N 6616800 och norrut	1	0	112	35	
Näst nordligaste remsan					
N 6616750-800, E 1624418-450	2	0	50	50	
N 6616750-800, E 1624450-500	3	45	205	140	
N 6616750-800, E 1624500-556	4	98	350	1200	
Tredje nordligaste remsan					
N 6616700-750, E 1624350-400	5	184	310	-	
N 6616700-750, E 1624350-450	5+6	-	-	1030	
N 6616700-750, E 1624400-450	6	3	85	-	
N 6616700-750, E 1624450-500	7	83	145	435	
N 6616700-750, E 1624500-550	8	8	175	275	
N 6616700-750, E 1624550-566	9	0	200	-	
Fjärde nordligaste remsan					
N 6616650-700, E 1624350-400	10	11	0	-	
N 6616650-700, E 1624350-450	10+11	-	-	565	
N 6616650-700, E 1624400-450	11	0	215	-	

N 6616650-700, E 1624450-500	12	11	288	410
N 6616650-700, E 1624500-550	13	67	660	3220
N 6616650-700, E 1624550-575	14	1	510	440
Näst sydligaste remsan				
N 6616600-650, E 1624350-450	15	0	0	100
N 6616600-650, E 1624450-500	16	9	276	165
N 6616600-650, E 1624500-550	17	545	1898	3775
N 6616600-650, E 1624550-575	18	34	55	960
Sydligaste remsan				
N 6616550-600, E 1624350-575	19	0	7	30
Summa		1099	5541	12830 26678

Tabell 2. Antalet plantor av sen fältgentiana i de olika delytorna. Uppgifterna från 2010 kommer från Anders Svenssons inventeringsrapport medan totalsumman från 2009 är hämtad från Artportalen. Delytornas lägen framgår av kartan i Bilaga 1.

	Delyta nr.	2011	2010	2009
Nordligaste östvästliga remsan av hagen				
N 6616800 och norrut	1	52	73	
Näst nordligaste remsan				
N 6616750-800, E 1624418-450	2	2	76	
N 6616750-800, E 1624450-500	3	39	118	
N 6616750-800, E 1624500-556	4	162	252	
Tredje nordligaste remsan				
N 6616700-750, E 1624350-400	5	0	0	
N 6616700-750, E 1624400-450	6	9	109	
N 6616700-750, E 1624450-500	7	19	26	
N 6616700-750, E 1624500-550	8	30	21	
N 6616700-750, E 1624550-566	9	1	61	
Fjärde nordligaste remsan				
N 6616650-700, E 1624350-400	10	0	8	
N 6616650-700, E 1624400-450	11	0	13	
N 6616650-700, E 1624450-500	12	1	20	
N 6616650-700, E 1624500-550	13	15	67	
N 6616650-700, E 1624550-575	14	7	29	
Näst sydligaste remsan				
N 6616600-650, E 1624350-450	15	0	0	
N 6616600-650, E 1624450-500	16	0	21	
N 6616600-650, E 1624500-550	17	34	110	
N 6616600-650, E 1624550-575	18	6	29	
Sydligaste remsan				
N 6616550-600, E 1624350-575	19	0	0	
Summa		377	1033	374

Diskussion

Finnögontrösten har minskat stadigt vid Lejden sedan toppåret 2008 då 26 678 plantor noterades (se Tabell 1). Årets resultat på 1099 plantor utgör endast 4 % av 2008 års siffra. Fynduppgifter från Artportalen visar att populationen verkar ha fluktuerat en hel del innan år 2008; 2006 (827st), 2005 (12 500st), 2003 (1050st) och 1996 (500st).

Förra årets resultat på 5 541 plantor, som var en minskning från åren innan, misstänktes bero på förra sommarens torra väderlek. Om förhållandena var torra förra året så var det än torrare detta år enligt arrendator Keith Majander. Det kom visserligen lite regn den 7/8 men dessförinnan hade det inte regnat någonting på 5-6 veckors tid. När vi tillsammans med Mats Gothnier gick runt i beteshagen den 9/8 var stora delar av fältskiktet, framförallt på höjderna, brunbränt av torka och vi hade viss svårighet att överhuvudtaget hitta någon finnögontröst på växtplatser som Keith och Mats kände till sedan tidigare år. Eftersom torkan ledde till minskad fodertillgång i betesmarkerna i

området fick några nöt gå kvar längre (till 8/8 istället för 15/7) än planerat i den aktuella hagen. Fyra dagars inventering gav 1099 plantor och en stor del av dessa var små (någon cm hög) och späda. Betesskador noterades på 5 % (51 st) av de funna plantorna, men flera av dessa hade sidogrenar med knopp eller blommor och verkade ha god möjlighet till frösättning. Man bör dock vara medveten om att helt avbetade plantor är väldigt svåra att upptäcka/bestämma. Som framgår av Tabell 1 hittades finnögkontröst i 13 av de 19 delytorna vilket visar på en spridd förekomst i hagen. Jämfört med förra året har antalet funna plantor minskat i samtliga delytor utom två; i en delyta hittades 11 st i år där ingen hittades ifjol och i en annan delyta återfanns ingen något av åren. I fem delytor där fynd gjordes ifjol återfanns inga plantor i år. Även om det varit en nedåtgående trend de senaste åren kan finnögkontrösten mycket väl återhämta sig på lokalen, förutsatt mer ”normala” väderbetingelser och väl avvägt betetryck kommande år. Tidigare års resultat visar på stora mellanårsvariationer.

Förra året hittades 1033 st fältgentianor vilket är det hittills högsta noterade antalet vid Lejden. Årets resultat på 377 plantor är betydligt färre än fjolårets men ligger på ungefär samma nivå som för de år det rapporterats till Artportalen dessförinnan; 2009: 374 plantor, 2006: 492, 2003: 428 1996: 200. Fältgentianan är tvåårig, under första året bildas en bladrosett och andra året sker blomningen. Förra årets höga siffra kan eventuellt komma att resultera i ett högre antal blommande exemplar nästa år.

Tillägg

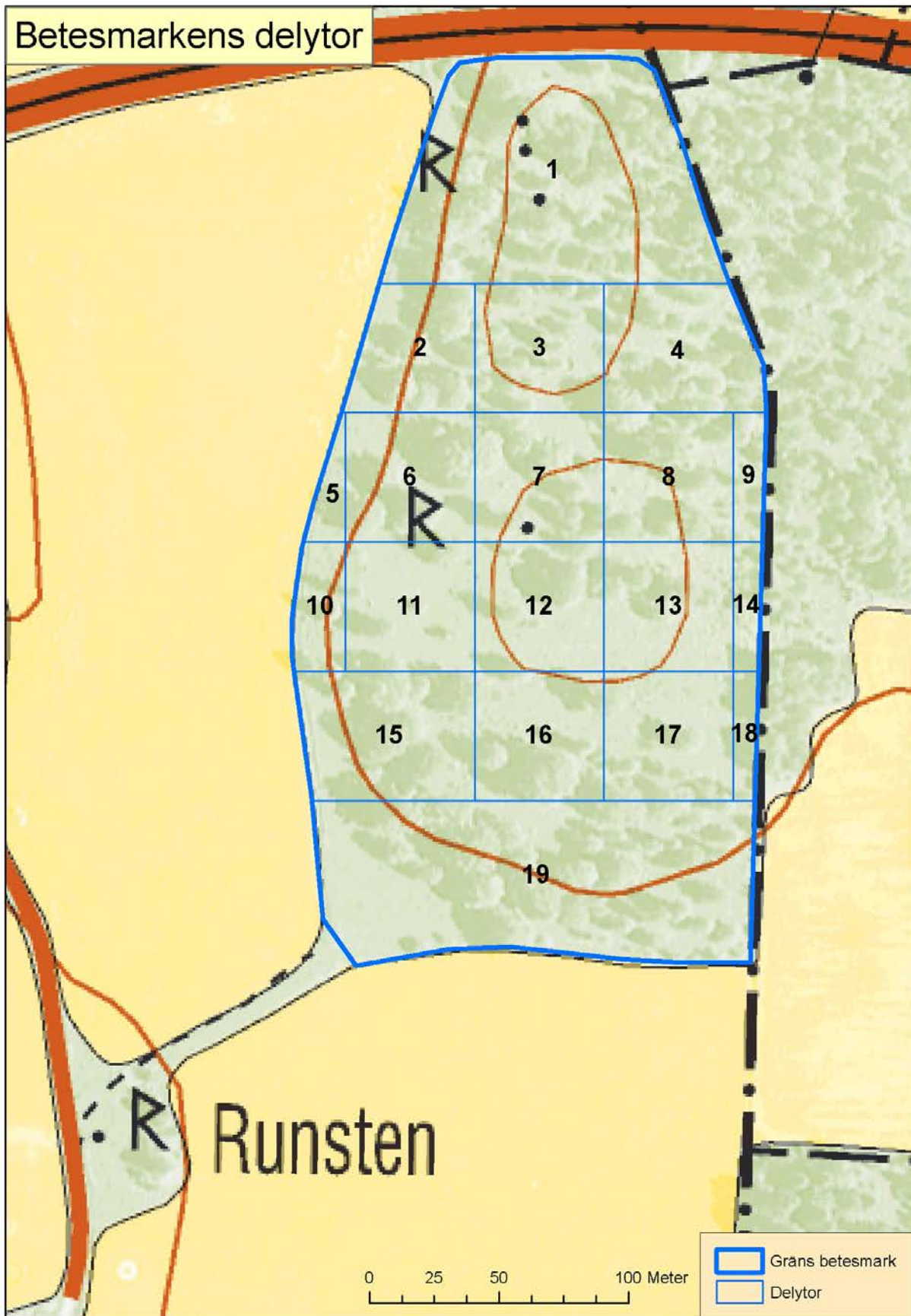
När det vid första anblick verkade det vara väldigt få individer av finnögkontröst, kanske bara några tiotal eller möjligen något hundratal, funderade jag på om man skulle koordinatsätta alla fynden. Detta för att få noggrannare bild av var plantorna växer i år och eventuellt kunna se ifall kommande års plantor verkar växa på samma platser eller om vissa frön möjligen skall kunna ligga i fröbank under en torr sommar som den i år. När jag inventerade tog jag en GPS-punkt för varje ny ”växtplats” jag hittade (Bilaga 2). Som gräns för en växtplats satte jag 10 m; var det mer än vad jag uppskattade 10 m mellan de närmaste plantorna ansåg jag det vara två växtplatser.

För att åskådliggöra växtplatsernas positioner och mängden plantor på dessa gjordes kartor i GIS (se Bilaga 3 och 4).

Referenser

- Appelqvist, T., Fath, T. och Bengtson, O. 2008. Åtgärdsprogram för finnögkontröst 2008-2012 (*Euphrasia rostkoviana ssp. fennica*). Rapport 5918. Naturvårdsverket.
- Artportalen, www.artportalen.se/plants
- Gärdenfors, U. (ed.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Svensson, A. 2010. Inventering av finnögkontröst i Stockholms län 2010. (Avrapportering till Länsstyrelsen).

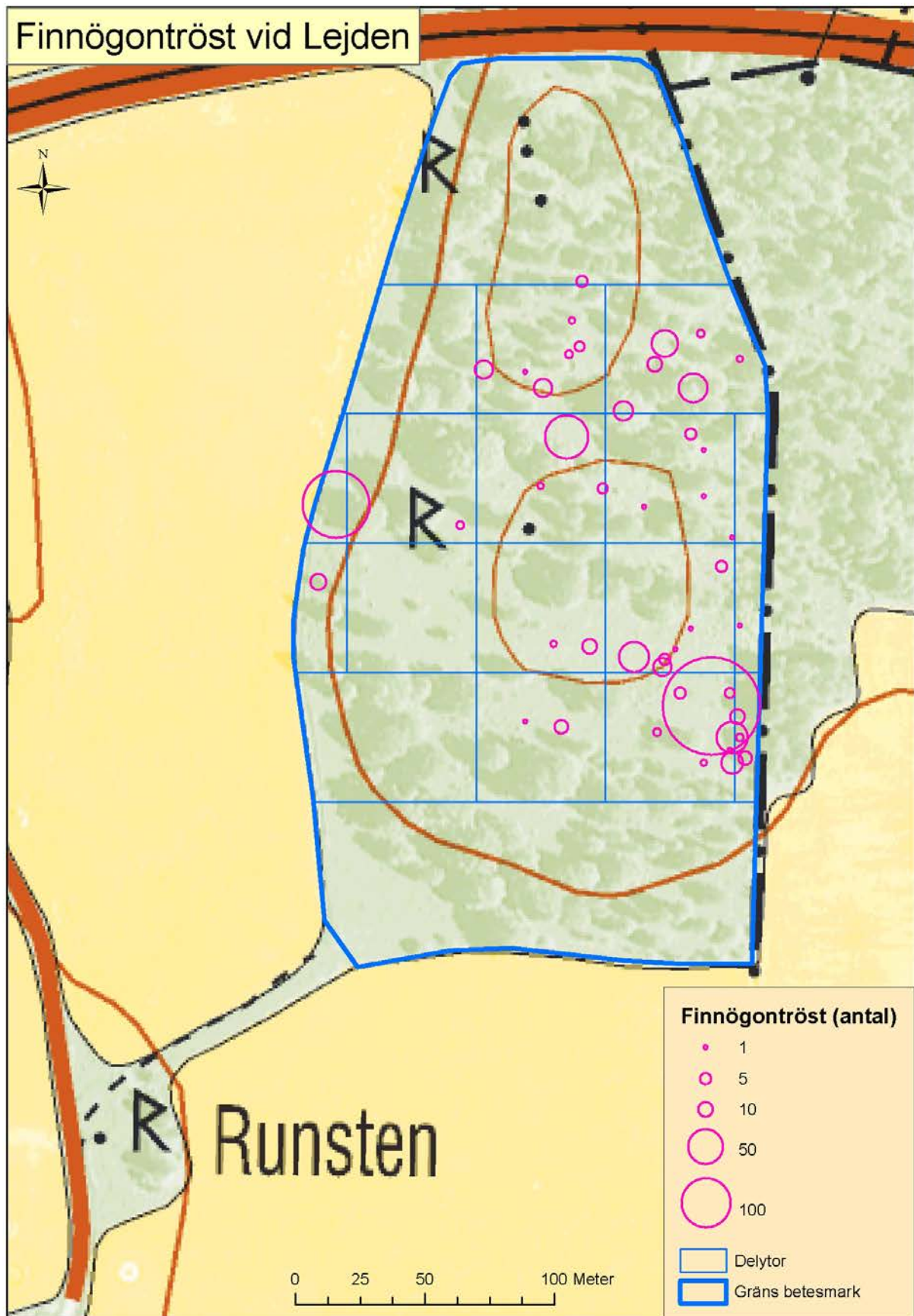
Bilaga 1. Den inventerade betesmarken vid Lejden med indelning och numrering av delytor.

Bilaga 2. Koordinater för fyndplatser tagna med gps vid inventeringen. Noggrannheten är ca 10m.

N koord	O koord	Finnögontröst	Fältgentiana
6616804	1624448		40
6616811	1624512		12
6616743	1624449		6
6616767	1624453	15	6
6616766	1624469	1	2
6616760	1624476	15	
6616763	1624482		3
6616773	1624486	3	
6616776	1624490	4	
6616786	1624487	2	
6616778	1624495		16
6616801	1624491	5	8
6616781	1624498		6
6616790	1624497		71
6616772	1624510		63
6616769	1624519	10	
6616751	1624507	17	1
6616777	1624523	31	
6616794	1624529		1
6616783	1624534		3
6616775	1624540		8
6616781	1624537	3	
6616760	1624534	35	
6616763	1624538		1
6616771	1624552	2	
6616779	1624544		8
6616709	1624549		5
6616718	1624538	1	3
6616736	1624538	1	
6616735	1624536		10
6616742	1624533	5	
6616709	1624512		10
6616714	1624515	1	
6616722	1624504		3
6616734	1624499		7
6616721	1624499	4	12
6616741	1624485	77	
6616722	1624475	2	
6616711	1624447		9
6616707	1624444	3	
6616715	1624396	184	
6616685	1624389	11	
6616677	1624455		1
6616661	1624480	2	
6616660	1624494	9	
6616652	1624522	15	1
6616656	1624511	38	
6616659	1624527	1	
6616655	1624523	6	
6616667	1624533	1	1
6616691	1624545	5	11
6616698	1624531		4
6616702	1624549	1	
6616707	1624552		5
6616668	1624552	1	
6616617	1624554	8	
6616615	1624538	2	
6616615	1624549	20	
6616617	1624551		3
6616620	1624548	1	
6616625	1624552	3	2
6616649	1624548		1
6616642	1624548	4	2
6616633	1624551	10	
6616637	1624541	393	6
6616625	1624549	41	18
6661618	1624548	88	2
6616642	1624529	6	
6616627	1624520	3	
6616629	1624520		6
6616629	1624483	8	
6616631	1624469	1	

Bilaga 3. Växtplatser för finnögkontröst vid inventeringen 2011. Cirklarnas centrum markerar växtplatserna och storleken på cirkeln ökar med antalet plantor.

Bilaga 4. Växtplatser för fältgentiana vid inventeringen 2011. Cirklarnas centrum markerar växtplatserna och storleken på cirkeln ökar med antalet plantor.

